

LR Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkui Tomui Vytautui Raskevičiui
LR Seimo Žmogaus teisių komiteto nariams

tomas.raskevicius@lrs.lt
zmteiskt@lrs.lt

(siunčiama tik el. paštu)

Nr. LŽTC-2021-12-01/01

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APSAUGOS NUO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE ĮSTATYMO
PAKEITIMO PROJEKTO NR. XIVP-1056 IR LYDINČIOJO LIETUVOS RESPUBLIKOS
ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 489 STRAIPSNIO PAKEITIMO PROJEKTO NR.
XIVP-1057**

**Vilnius
2021-12-01**

Lietuvos žmogaus teisių centras (toliau – Centras), susipažinęs su Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo projektu Nr. XIVP-1056 (toliau – Projektas) ir lydinčiuoju Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 489 straipsnio pakeitimo projektu Nr. XIVP-1057, teikia pastabas ir pasiūlymus šiam Projektui.

Norime pasidžiaugti dėl svarbių naujoje Įstatymo redakcijoje įtrauktų nuostatų, tokių kaip apsaugos nuo smurto orderis, privalomas temų apie moterų ir vyrų lygybę, nestereotipinius moterų ir vyrų vaidmenis, <...> integravimas į ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas bei II skyriuje išplėtos atsakingų institucijų ir įstaigų funkcijos, bendradarbiavimas, specializuotų kompleksinės pagalbos finansavimas ir valdymas. Tačiau taip pat norime atkreipti dėmesį, jog įstatymo projektas stokoja kai kurių esminių nuostatų, kurias nurodome žemiau.

1. Dėl smurto lyties pagrindu sąvokos įvedimo

Atsižvelgiant į tai, jog beveik 80 proc. nukentėjusiųjų nuo smurto artimoje aplinkoje yra moterys¹, galima tvirtai teigti, jog didžioji dalis smurto artimoje aplinkoje yra smurtas lyties pagrindu, t. y. smurtas, kuris nukreiptas prieš moterį dėl to, kad ji yra moteris, arba kurį neproporcingai dažnai patiria moterys. Siekiant užkirsti kelią šiai opiai problemai, privalome ją kaip tokią įvardinti įstatyminiame lygmenyje ir numatyti strateginius veiksmus bei konkrečias priemones, atliepančias smurto lyties pagrindu specifiškumą.

Atkreipiame dėmesį į tai, jog pirminio įstatymo projekto pavadinimas „Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje ir smurto prieš moteris artimoje aplinkoje“ indikavo būtent tai, kad nuo smurto artimoje aplinkoje neproporcingai dažnai nukenčia moterys, ir kad įstatyme turėtų būti numatytos šiai problemai užkirsti reikalingos specifinės priemonės. Centras laikosi pozicijos, jog tai nėra tik sąvokos įvedimo klausimas: tik įvardijus egzistuojančią disproporciją tarp lyčių, galima pasirinkti taiklesnes ir efektyvesnes priemones smurtui prieš moteris spręsti. Būtent tokių priemonių stoka, Centro požiūriu, kol kas neleidžia sumažinti epideminio smurto prieš moteris artimoje aplinkoje masto.

Atsižvelgdami į aukščiau išdėstytus argumentus, siūlome taisyti įstatymo projekto 2 str.:

1. Įtraukti smurto dėl lyties sąvoką ir ją apibrėžti taip: „**Smurtas prieš moteris dėl lyties** – smurtas, kuris nukreiptas prieš moterį dėl to, kad ji yra moteris, arba kurį neproporcingai dažnai patiria moterys“;
2. Įtraukti smurto prieš moteris sąvoką ir ją apibrėžti taip: „**Smurtas prieš moteris** – žmogaus teisių pažeidimas ir diskriminacijos prieš moteris forma, veikimu ar neveikimu moteriai daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio moteris patiria fizinę, turtinę ar neturtinę žalą. Šie veiksmai apima ir grasinimus, prievartą ar savavališką laisvės apribojimą tiek viešai, tiek privačioje erdvėje. Smurtas prieš moteris, į kurio sampratą patenka ir smurtas artimoje aplinkoje, laikytinas smurtu dėl lyties.“

Atsižvelgiant į tai, jog dabartinė įstatymo taikymo apimtis apsiriboja smurtu *artimoje aplinkoje*, laikomės pozicijos, jog priėmus dabartinės redakcijos įstatymo projektą, būtina įstatymiškai sureguliuoti smurtą lyties pagrindu, kuris, be kita ko, vyksta ir už artimos aplinkos ribų.

2. Dėl smurto prevenciją reglamentuojančių nuostatų

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus argumentus, atitinkamai siūlome papildyti:

¹ Smurto artimoje aplinkoje 2021 m. duomenys: <https://osp.stat.gov.lt/infografikas-smurtas-artimoje-aplinkoje>

1. 4 str. 2 d. 1 p., įtraukiant smurtą lyties pagrindu kaip vieną iš mokymo medžiagos temų, jį išdėstant taip:

„užtikrina privalomą temų apie moterų ir vyrų lygybę, nestereotipinius moterų ir vyrų vaidmenis, **smurtą lyties pagrindu**, tarpusavio pagalbą, socialinius-emocinius gebėjimus, nesmurtinius konfliktų sprendimo būdus, teisę į asmens neliečiamybę integravimą į ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas, atsižvelgiant į mokinių gebėjimus ir amžių.“

2. 4 str. 2 d. 3 punktu, jį išdėstant taip:

„[ŠMSM] koordinuoja ugdymo turinio, pritaikyto ikimokykliniam, priešmokykliniam ugdymui, bendrajam ugdymui sistemingą atnaujinimą smurto artimoje aplinkoje ir smurto lyties pagrindu prevencijos temomis;“

Atpažįstant, kad smurto artimoje aplinkoje problema didele dalimi yra nulemta smurto dėl lyties, o pastaroji – neatsiejama nuo žalingų stereotipinių lyčių vaidmenų, kurie ekstremaliais atvejais skatina ir teisinga smurtą prieš moteris, yra svarbu šiuos reiškinius gebėti įvardinti, atpažinti ir atitinkamai reaguoti visuose lygmenyse, ypač specialistams, dirbantiems su smurtu artimoje aplinkoje. Todėl siūlome:

3. apibrėžiant skirtingų tikslinių grupių mokymų turinį atskirose Įstatymo projekto 4 str. dalyse (4 str. 8 d. – policijos pareigūnams, 4 str. 9 d. – teisėjams, 4 str. 10 d. – prokurorams ir kt.) **papildomai įtraukti moterų ir vyrų lygybės, nestereotipinių lyčių vaidmenų, taip pat, antrinės bei pakartotinės viktimizacijos prevencijos temas.**

Šie pasiūlymai yra minimalūs ir apima tik institucijų kompetencijos smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir apsaugos srityse dalį, tačiau smurto lyties pagrindu sąvokos įtraukimo į Įstatymo projektą atveju manome, jog būtina peržiūrėti viso Įstatymo projekto nuoseklumą įvardintos problemos atžvilgiu.

3. Dėl apsaugos nuo smurto orderio

Šio instituto įvedimas į Įstatymo projektą yra neabejotinai sveikintinas, kadangi jo dėka bus padidintas pagalbos prieinamumas nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims ir geriau užtikrinta jų apsauga nuo smurtaujančių asmenų. Vis dėlto, Centras palaiko Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijos 2021-11-18 d. rašto Nr. 21/11/02 1 punkte išdėstytus argumentus, kuriais teigiama, jog Įstatymo projekte numatytas ilgiausias apsaugos nuo smurto orderio skyrimo terminas, 72 valandos, yra per trumpas.

Projekto 8 str. 6 d. nurodyta, kad SKPC atlieka pakartotinio smurto artimoje aplinkoje rizikos veiksnių vertinimą ir perduoda vertinimo rezultatus policijos įstaigai likus ne mažiau kaip 48 valandoms iki apsaugos nuo smurto orderio galiojimo termino pabaigos. Tačiau SKPC, turintys ilgametę pagalbos teikimo nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims patirtį, dėl įvairiausių priežasčių dažnai neturi galimybės iškart susisiekti su smurtą artimoje aplinkoje patiriančiu asmeniu (dėl nukentėjusio asmens patirto šoko, paros laiko, nukentėjusiam asmeniui teikiamos medicininės pagalbos, negautų kontaktų iš policijos ar kt.). Įstatymo Projekte apibrėžtas laikas yra nepakankamas, nes SKPC šiuo atveju turi tik 24 val. laiko tarpą, per kurį turi atlikti pakartotinio smurto artimoje aplinkoje rizikos veiksnių vertinimą. Be to, ilgesnis apsaugos nuo smurto orderio skyrimo terminas svarbus siekiant užtikrinti, jog nukentėjęs asmuo turėtų pakankamai laiko atsigauti nuo patirto šoko bei siekiant apsaugoti nukentėjusį asmenį nuo galimo spaudimo ir psichologinio smurto.

Centras pritaria siūlymui ilginti policijos pareigūno skiriamo apsaugos nuo smurto orderio terminą **bent iki 120 valandų**. Vis dėlto, konsultuojantis su ilgametę darbo patirtį teikiant pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims turinčiais Specializuotos kompleksinės pagalbos centrais, siūlome svarstyti ir **ilgesnį terminą**, kuris leistų institucijoms gerokai efektyviau teikti reikalingą apsaugą ir pagalbą nukentėjusiems asmenims.

Lydinčiajam Administracinių nusižengimų kodekso 489 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui pastabų neturime.

Lietuvos žmogaus teisių centro direktorė
Jūratė Juškaitė